

Turkey's International Trade Investigation & Country-Based Products Concentration in International Trade (2012-2016)

Oğuz Yıldırım¹ and Hakkı Özbaş²

Abstract

Many different economic models have been applied in Turkey from the past to the present and foreign trade activities have been shaped in line with the models. With the model of integration to the global economy applied after 1980, Turkey has switched to a new economic model and imported substitution structure in foreign trade has been abandoned and industrialization for exports has been started. Although this model has increased exports today, it has triggered a bigger increase in imports compared to exports and has not been able to bring a solution to Turkey's foreign trade deficits. In this study, country and product based changes of international trade for the years between 2012 and 2016, were examined and the situation of commercial concentration was analyzed. As a result of the study, it was determined that the amount of imports of mineral fuels decreased in each period, and that imports from Russia had a tendency to decrease, while imports from China had tendency to increase. In this period, we also found that the concentration rate of international trade with European Union countries increased in this period of five years, especially in exports.

Anahtar Kelimeler: International trade, Turkish economy, Product concentration ratio, Herfindahl-Hirschman Index.

JEL Codes: F13, F14, F17.

Türkiye Dış Ticaretinin Ülke-Ürün Bazlı İncelenmesi ve Dış Ticarete Yoğunlaşma (2012-2016)

Özet

Türkiye’de geçmişten günümüze pek çok farklı ekonomik model uygulanmış ve dış ticaret faaliyetleri de modellerle uyumlu biçimde şekillenmiştir. 1980 sonrası uygulanan küresel ekonomiye entegrasyon modeli ile Türkiye yeni bir ekonomik modele geçiş yapmış ve dış ticarete ithal ikameci yapı terk edilerek, ihracata yönelik sanayileşmeye geçilmiştir. Günümüzde de uygulanan bu model ihracatı arttırmış olmasına rağmen, ihracata oranla ithalatta daha büyük bir artışı tetiklemiş ve Türkiye’nin dış ticaret açıklarına çözüm getirememiştir. Çalışmada, 2012-2016 yılları arasında dış ticaretin ülke ve ürün bazlı değişimleri incelenmiş ve ticari yoğunlaşma durumu analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda her dönem mineral yakıtlar grubu ithalat miktarının azaldığı ve Rusya’dan yapılan ithalatın düşme eğiliminde, Çin’den yapılan ithalatın da artma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemde ayrıca, Avrupa Birliği ülkeleriyle yapılan dış ticarete yoğunlaşma oranının beş yıllık bu süreçte, özellikle ihracatta olmak üzere artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış ticaret, Türkiye ekonomisi, Ürün yoğunlaşma oranı, Herfindahl-Hirschman İndeksi.

JEL Kodları: F13, F14, F17.

¹ **Corresponding Author** oguz.yildirim@alanya.edu.tr

² KMÜ Ermenek MO, Dış Ticaret Bölümü, Karaman, Türkiye. hozbas@kmu.edu.tr

1.Giriş

Türkiye ekonomisinin ve dış ticaretinin gelişimi ve dönüşümü çeşitli evrelerden geçmiş, her dönemin kendi yönetim özelliklerine ve politikalarına göre farklı yapısal modeller uygulanmıştır. Türk ekonomisinin ve dış ticaretinin günümüze kadar değişimini incelerken, Osmanlı Devleti zamanında imzalanan Balta Limanı Anlaşması (1838) önem arz etmektedir. Balta Limanı Anlaşması ile İngiltere ve bazı büyük Avrupa devletlerine başta gümrük vergileri konusunda imtiyazlar verilmiştir (Manisalı, 2009: 221). Bu imtiyazlar yaklaşık iki yüzyıl sonra 1929 yılında kaldırılabilmiştir. Bu süre zarfında yabancılara tanınan imtiyazlar yüzünden yerli üretim daralmış ve buna bağlı olarak ithalat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu durum ülkenin ekonomik dengesini olumsuz etkilemiştir. (Özdemir vd. 2016: 151).

Türkiye’de uygulanan farklı ekonomik modellerin ilki Cumhuriyet ilan edilmeden önce İzmir İktisat Kongresi kararları ile başlamış, Cumhuriyet tarihi boyunca değişikliklere uğramıştır. Türkiye’nin izlediği, ekonomik modellerin kronolojik sıralaması şu şekildedir (Ertuna, 2004: 7):

- Liberal Milli Ekonomi Dönemi: 1923-1933
- Devlet Önderliğinde Kalkınma Dönemi: 1933-1950
- Liberal Ekonomi Deneme Dönemi: 1950-1960
- Planlı Ekonomi Dönemi: 1960-1980
- Küresel Ekonomiye Entegrasyon Dönemi: 1980 sonrası

Liberal Milli Ekonomi Dönemi, Cumhuriyet’in ilanının getirdiği reform faaliyetlerin yoğunlaştığı bir geçiş dönemidir. Dünyada, “Büyük Buhranın” yaşandığı bu dönemde, Türk sanayisi beklenen gelişmeyi gösterememiştir. Bu durumun temel sebepleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (İTO, 1989: 16):

- Lozan Antlaşması dolayısıyla, 1929 yılına kadar koruyucu gümrük politikaları uygulanamamıştır.
- İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar, girişimcilerin sermaye eksikliğinden dolayı uygulamaya konulamamıştır.
- Sanayileşmeyi gerçekleştirecek finansman olanakları sağlanamamış ve buna ilişkin yapı oluşturulamamıştır.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında, ihracatın büyük kısmını tahıl ve hammadde ihracatı oluştururken, ithalat ise sanayi ürünleri ağırlıklı bir yapıya sahip olmuştur. Cumhuriyetin ilk yılında ihracat 51 milyon, ithalat ise 87 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir (Gürsoy, 2011: 5). 1923-1929 yılları arasında ithalatın %50’si tüketim mallarından, %25’i yatırım mallarından oluşmuştur (Koçtürk ve Gölalan, 2010: 55).

İzlenen liberal politikalardan, beklenen yararın elde edilememesi dolayısıyla 1930’dan sonra liberal politikalar yerini, devlet ağırlıklı ekonomi politikasına bırakmıştır (Savrul vd. 2013: 63). Cumhuriyet’in ilk yıllarında liberal politikaların uygulandığı dönem içerisinde 1930 yılına kadar sürekli olarak dış ticaret açığı verilmiştir. 1930 yılından (1938 yılı hariç) 1946 yılına kadar ise sürekli dış ticaret fazlası elde edilmiştir. Ancak 1947’den itibaren olmak üzere Türkiye kronik bir şekilde dış ticarete sürekli açık veren bir ülke konuma gelmiştir.

Liberal Ekonomik Deneme Dönemi olan 1950’li yıllarda, o döneme kadar ithalatı yasak olan malların yüzde 65’i serbest bırakılmışsa da, döviz kıtlığı nedeniyle gerçek anlamda bir serbestlik sağlanamamıştır. Bu dönemin ihracat ürünlerinin ortalamasında tarım ürünlerinin payı yine listenin başında gelmiş ve %70 civarında gerçekleşmiştir. Planlı Kalkınma Dönemi

içerisinde ihracat sektörünün yapısal dönüşümü hedeflenmişse de, 1970'lerin başına kadar tarım sektörünün toplam ihracat içindeki payı artmıştır. Bu dönemden sonra ihracatın sektörel yapısında ağır biçimde gerçekleşen bir değişimle toplam ihracat içinde sanayi mallarının oranı yaklaşık %27'ye yükselmiştir (Babacan, 2011: 47).

Anılan ekonomik modeller içerisinde, Türkiye ekonomisi açısından ayrı bir önem arz eden dönem, 1980 sonrası küresel ekonomik entegrasyon dönemidir. Bu dönemin dış ticaret üzerinde çok köklü etkileri olmuş ve beraberinde yapısal pek çok değişikliği getirmiştir. Dış ticaret üzerinde etkili olan bazı gelişmeler; esnek kur uygulaması, kambiyo politikalarının serbestleşmesi, çeşitli araçlarla desteklenen ihracat artırıcı teşvikler şeklinde sayılabilir (Demirbaş, 2003: 234).

2.1980 Sonrası Dış Ticaret Yapısı

24 Ocak 1980'de alınan kararlar dış ticarete yeni bir sayfa açmıştır. Dış ticaret açısından önem arz eden kararlar şu şekildedir (İTO, 1989: 41):

- İç pazara dönük ithal ikamesi model yerine, ihracata yönelik sanayileşme modelinin benimsenmesi,
- Aşırı değerlenmiş döviz kuru yerine gerçekçi kur politikasının benimsenmesi ve bunu sağlamak için büyük oranlı devalüasyonlardan kaçınılması,
- Kamu kesimince üretilen temel mallarda sübvansiyonun kaldırılması ya da azaltılması,
- Yabancı sermayeyi özendirmek için yeni önlemler alınması.

1980 sonrası hayata geçirilen yeni ekonomik modelin temel amacı, kısa dönemde ihracatın artırılması, sabit kur sisteminin uygulanması, enflasyonun düşürülmesi, ekonominin dünya ile entegrasyonu, ithalatı kademeli olarak serbestleşmeyi gerçekleştirebilmek olmuştur (Mızrak, 2004: 91). İzlenen politikalardan beklenen amaçlar, Türkiye ekonomisini değişen dünya şartlarına göre yeniden yapılandırmak ve Türkiye'nin içe kapanık bir ülke olmasının önüne geçerek, küreselleşmeye ayak uydurabilen dünyayla entegre bir ülke olmasını sağlamak olmuştur. Tüm bu uygulamaların sonucu olarak, 1980 yılından itibaren ekonominin dışa açılmasıyla, dış ticaret hacminin milli gelir içindeki payı hızla artmıştır (Hepaktan, 2008: 3). Bu noktada önemli bir gelişme de ihracatın artırılması ve elde edilen döviz kazancının artırılması için 1980 yılında devalüasyon yapılması olmuştur (Savrul vd. 2013: 70). Bu dönemde Türk Lirasının döviz karşısında değeri dönemsel olarak belirlenmiş ve paranın değeri sürekli olarak düşürülmüştür. Ancak döviz fiyatlarının sürekli artırılması ithalat açığını da arttırmıştır (Özsoylu, 2016: 218). 1980'lerin sonuna gelindiğinde para piyasalarında tam serbestliğe gidilerek, döviz alım-satımı tamamen serbest bırakılmıştır (Kepenek, 2017: 213).

Ekonomik alanda gerçekleştirilen yenilikler sonrasında, gümrük duvarları ile ithalatı önleyici politikalar terk edilmiş, yerli sanayinin rekabete açılması, aşırı fiyat artışlarının önlenmesi ve iç pazarın küresel ekonomi ile entegrasyon sağlamasını amaçlayan liberal politikalar uygulanmaya başlanmıştır (Mızrak, 2004: 91). Ocak 1981'de yürürlüğe giren ithalat rejimi kararı ile, kotalar azaltılmış ve II sayılı liberasyon listesinde yer alan ve ithalatı izne bağlı birçok mal, I sayılı ithalatı izne bağlı olmayan mallar listesine aktarılmıştır. 1984 yılında yürürlüğe giren ithalat rejimi ile kota listeleri tamamen kaldırılmıştır. Böylece, ithalatı büyük bir serbestlik tanınmış ve ithali yasak malları tek tek belirleyen ve diğer maddelerin ithalini serbest bırakan bir rejime geçilmiştir. (Hepaktan, 2008: 4). İthalatın serbestleştirilmesinin yanında, kambiyo rejimi de kademeli olarak yumuşatılmıştır. 1989'da Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 32 Sayılı Karar, kambiyo rejiminde ciddi bir

serbesti sağlamıştır. Karara göre yabancı şirketlerin menkul kıymetlerini Türkiye’de pazarlayabilmesi, Türk şirketlerinin de yabancı borsalarda menkul kıymetlerini kullanarak kaynak bulabilmeleri sağlanmıştır (Demirbaş, 2003: 236).

Uygulanan entegrasyon politikaları sonucu, ihracatta önemli bir artış gerçekleşmiştir. 1979 yılında 2,2 milyar dolar olan ihracat, 1982 yılında 5,7 milyar dolara çıkarak üç yıl içinde %154’lük bir artış göstermiştir. Bu artış, tarım kesiminde %59, madencilikte, %32 ve sanayi kesiminde %337 oranında gerçekleşmiştir. İhracattaki artış 1986 yılına kadar devam etmiş olup, 1985 yılındaki artış hızı (%11,6) OECD ülkeleri arasındaki en yüksek ihracat artış hızı olmuştur. 1986 yılında ihracat hızı 1985 yılına göre %6,3 oranında gerilemiştir (İTO, 1989: 44).

İhracatta tarımın payı 1990 yılında %18,4’e, 2000 yılında %7,8’e gerilemiştir. Sanayinin ihracattaki payı ise 1990 yılında %79 iken, 2000 yılında %91,2’ye yükselmiştir. Ancak, ihracat sektörlerinin aynı zamanda ithalatçı sektörler olması ihracatın ithalata bağımlılığı olmasına neden olmuştur. İhracat, 1994-2004 yıllarında ortalama olarak yıllık %12,5’lik bir artış göstermiştir. İthalat ise daha yüksek bir yıllık artış oranı göstererek, yıllık %14,3 artmıştır. Bu seneler arasında dünya ithalatındaki artış %7,6 olarak gerçekleşmiştir (Savrul, 2013: 73). Bu dönemde ithalatın daha fazla artış göstermesinin nedenlerinden birisi, 1996 yılında Gümrük Birliği’ne girilmesidir. 1996 yılında Gümrük Birliği’ne girilmesiyle birlikte ithalatta ek bir talep patlaması yaşanmıştır (Parasız, 2003: 523-524). Özellikle, Gümrük Birliği’nin ilk yıllarında Türkiye’nin AB ülkelerinden gerçekleştirdiği ithalat artışı, ihracat artışından daha yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Hatta 1997 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %51’e kadar düşmüştür (Hatıplı, 2012: 8).

2001 yılında yaşanan ekonomik krizin ardından 2009 yılına kadar ihracat ve ithalatta sürekli bir artış gerçekleşmiştir. 2008 yılında dünyada yaşanan ekonomik kriz 2009 yılında ihracat ve ithalatta düşüşe neden olmuşsa da, 2010 yılına gelindiğinde ithalat ve ihracat toplamının GSYH içindeki payı %40’ı geçmiştir. Ancak ithalatın ihracatı karşılama oranı hiçbir dönem yeterli olmamış ve sürekli dış ticaret açıkları verilmiştir (Kepenek, 2017: 316). Bunun yanı sıra, dünya genelinde küçülmeye neden olan 2008 krizinin ardından ancak 2011 yılında dış ticaret toplamı 2008 yılı toplamını geçebilmiştir (Özsoylu, 2016: 312).

3. Dış Ticaretin Ülke ve Ürün Bazlı İncelenmesi (2012-2016)

Türkiye ekonomisi her geçen gün büyüyen bir yapıya sahiptir. Hem ihracat hem de ithalat rakamlarında artış olmasına karşın, ürettiğinden fazlasını tüketmesi açısından birçok ülke gibi dış ticaret açığı da yükselmektedir (Karakaş ve Karakaş, 2012: 71). Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren kronikleşen dış ticaret açıklarının yaşanmadığı son yıl 1946 yılı olmuştur. Yani, Türkiye 70 yıllık bir dönemde sürekli dış ticaret açıkları vermiştir. Türkiye’de ihracatın ithalata bağımlılığının yanı sıra ithal nihai ürünlerin tüketiminin artması ithalatın ihracattan daha fazla artmasına neden olmaktadır (BAKA, 2014: 10). Bu durumun en önemli nedenlerinden birisi ise imalat sanayi ürünlerinin üretim yapısının düşük teknoloji ürünlere dayalı gelişmesi ve ileri teknoloji içerikli sektörlerin, katma değer ve üretim tesisi sayısının oldukça düşük kalmasıdır (Eşiyok, 2013: 1).

Dış ticaretin son 5 yıllık dönemi incelendiğinde de dış ticaretin başta dış ticaret açıkları olmak üzere genel yapısı değişmemektedir. 2012-2016 yıllarına ilişkin dış ticaret verileri Dünya Ticaret Örgütü’nün kullanıma sunduğu veriler olup, tarafımızca derlenmiştir.

3.1.2012 Yılı Dış Ticaret Verileri

2012 yılında mal ticareti yapılan ülkeler Tablo 1’de gösterilmiştir. 2012 yılında toplam mal ticareti 389 milyar dolar olarak gerçekleşmişken ihracatın ithalatı karşılama oranı % 64 civarında gerçekleşmiştir. Bu dönemde dış ticarete 84 milyar dolardan fazla açık verilmiştir. Bu dönemde ithalat açısından en büyük paya sahip 3 ülkeden 20’şer milyar dolar, 3 ülkeden de 10’ ar milyar dolardan fazla ithalat gerçekleştirildiği görülmektedir. 2012 yılında dış ticaret açığının yaklaşık 60 milyar dolarlık kısmı Rusya, Almanya, Çin ve ABD’den yapılan ithalat kaynaklı gerçekleşmiştir. Öte yandan AB 28 üyelerinin toplam ithalat içindeki payı %37 olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla göre Rusya ile özellikle de ithalatta ciddi bir ticaret artışı yaşanmıştır. Bunun dışında Tablo 1’de yer alan bütün ülkelere yapılan ithalatlarda 2011 yılına oranla düşüş yaşanmıştır. Toplam ithalatta ise 2011 yılına göre % 1,78 azalma meydana gelmiştir.

Bu dönem toplam ihracatta %13 civarında ciddi bir artış gerçekleşmiştir. 2012 yılında ihracatta 10 milyar dolardan fazla hacme sahip iki ülke Almanya ve Irak olmuştur. Bu dönemde başta İran ve BAE olmak üzere bazı ülkelere gerçekleştirilen ihracatta çok ciddi artışlar meydana gelmiştir. 2012 yılı dış ticaret açısından bir önceki seneye göre ithalatın azalıp ihracatın arttığı bir yıl olmuştur. Ancak bu dönemde AB 28 ülkelerine gerçekleştirilen ihracatta bir daralma söz konusudur. İhracattaki ülke yoğunlaşmasının ithalata göre daha düşük seviyede gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Tablo 1 İthalatta ve İhracatta İlk 15 Ülke ve AB 28 (2012)

İTHALAT				İHRACAT			
ÜLKELER	2012 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	ÜLKELER	2012 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	236.545.141	-1,78%	100,00%	Toplam	152.461.737	13,01%	100,00%
Rusya	26.625.286	11,16%	11,26%	Almanya	13.124.375	-5,92%	8,61%
Almanya	21.400.614	-6,90%	9,05%	Irak	10.822.144	30,23%	7,10%
Çin	21.295.242	-1,84%	9,00%	İran	9.921.602	176,40%	6,51%
ABD	14.130.625	-11,92%	5,97%	İngiltere	8.693.599	6,65%	5,70%
İtalya	13.345.874	-0,79%	5,64%	BAE	8.174.607	120,54%	5,36%
Belirsiz Bölge	12.589.128	43,25%	5,32%	Rusya	6.680.777	11,48%	4,38%
İran	11.964.779	-3,99%	5,06%	İtalya	6.373.488	-18,86%	4,18%
Fransa	8.589.896	-6,93%	3,63%	Fransa	6.198.536	-8,92%	4,07%
İspanya	6.023.718	-2,79%	2,55%	ABD	5.606.487	22,26%	3,68%
Hindistan	5.843.638	-10,08%	2,47%	İspanya	3.717.345	-5,11%	2,44%
Güney Kore	5.660.093	-10,14%	2,39%	Mısır	3.679.195	33,34%	2,41%
İngiltere	5.629.455	-3,61%	2,38%	Arabistan	3.676.612	33,04%	2,41%
Ukrayna	4.394.200	-8,68%	1,86%	Hollanda	3.244.429	0,04%	2,13%
İsviçre	4.307.344	-14,22%	1,82%	Çin	2.833.255	14,88%	1,86%
Belçika	3.690.309	-6,79%	1,56%	Azerbaycan	2.584.671	25,23%	1,70%
AB 28	87.734.480	-4,14%	37,09%	AB 28	60.408.374	-5,04%	39,62%

Kaynak: www.trademap.org , 2017 Değerler: 100 USD

Tablo 2’de 2012 yılına ait ithalat ve ihracat ürünler arasında en büyük paya sahip 10 ürün grubu bulunmaktadır. İthalat ürünleri grubunda Mineral yakıtlar vd. toplam ithalatın %25’inden fazlasını oluşturmaktadır. 60,1 milyar dolarlık mineral yakıt vd. ithalatına karşın,

7,7 milyar dolarlık mineral yakıt vd. ihracatı gerçekleşmiştir. Dolayısıyla dış ticaret açığının ürün grubu itibarıyla en büyük payını mineral yakıt vd. grubu oluşturmaktadır. Bu dönemde ilk on ürün grubu içerisinde mineral yakıt vd. hariç bütün ithalat ürünü grupları açısından düşüş gerçekleşmiştir.

İhracat ürün grubu incelendiğinde toplam ihracat içinde %10,71’le en büyük pay bir önceki yıla oranla 3 kat artış gösteren İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd. grubu olmuştur. Bu ürün grubu 2012 yılı içerisinde ihracattaki genel artışa büyük oranda etki edebilecek nitelikte bir artış göstermiştir. İhracat ürünleri grubunda ikinci sırada ağırlıklı olarak dış sermaye yatırımlı olan motorlu taşıt sektörü yer almıştır. Ülke gruplarında olduğu gibi, ihracat ürün grubunun yoğunlaşma durumunun ithalata göre daha düşük seviyede gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Tablo 2 İthalatta ve İhracatta İlk 10 Ürün Grubu (2012)

İTHALAT ÜRÜNLERİ					İHRACAT ÜRÜNLERİ				
KODU	ÜRÜN GRUBU	2012 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	KODU	ÜRÜN GRUBU	2012 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	Tüm Ürünler	236.545.141	-1,78%	100,00%	Toplam	Tüm Ürünler	152.461.737	13,01%	100,00%
'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	60.117.407	11,09%	25,41%	'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	16.325.215	336,65%	10,71%
'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	26.315.986	-2,93%	11,13%	'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	15.148.114	-4,15%	9,94%
'72	Demir ve Çelik	19.642.041	-3,83%	8,30%	'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	11.999.300	3,79%	7,87%
'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	16.279.708	-3,30%	6,88%	'72	Demir ve Çelik	11.332.482	0,95%	7,43%
'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	14.514.293	-15,54%	6,14%	'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	9.373.078	5,62%	6,15%
'39	Plastik ve Mamulleri	12.505.398	-0,58%	5,29%	'61	Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarı	8.418.618	0,39%	5,52%
'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	8.529.039	21,46%	3,61%	'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	7.708.169	17,88%	5,06%
'29	Organik Kimyasal Ürünler	5.064.621	-7,99%	2,14%	'73	Demir veya Çelikten Eşya	6.093.117	6,00%	4,00%
'90	Optik Alet, Cihaz vd.	4.055.515	-1,48%	1,71%	'62	Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarı	5.431.268	5,99%	3,56%
'30	Eczacılık Ürünleri	3.995.652	-14,94%	1,69%	'39	Plastik ve Mamulleri	5.012.899	9,45%	3,29%

Kaynak: www.trademap.org , 2017 Değerler: 100 USD

3.2. 2013 Yılı Dış Ticaret Verileri

2013 yılında mal ticareti yapılan ülkeler Tablo 3’de gösterilmiştir. 2013 yılında toplam mal ticareti 403 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve ihracatın ithalatı karşılama oranı % 60 civarında gerçekleşmiştir. İncelenen yıllar içerisinde en yüksek dış ticaret açığı yaklaşık 100 milyar dolarla bu dönemde verilmiştir. Bu dönemde ithalat açısından en büyük paya sahip 3 ülkeden 20’şer milyar dolar, 3 ülkeden de 10’ar milyar dolardan fazla ithalat gerçekleştirilmiştir. Dış ticaret açığının yaklaşık 50 milyar dolarlık kısmı Rusya, Almanya ve Çin kaynaklı gerçekleşmiştir. Öte yandan AB 28 üyelerinin toplam ithalat içindeki payı %37 civarında gerçekleşmiştir. Rusya ile yapılan ithalat bir önceki yıla göre %6 civarında düşüş göstermiş ancak Çin ve Almanya’dan yapılan ithalat toplam 6 milyar dolar civarında artış göstermiştir. İthalatta en yüksek artış oranı ise İsviçre’den (%123,99) yapılan ithalatta gerçekleşmiştir. Toplam ithalatta ise bir önceki yıla göre %6,39 artış meydana gelmiştir.

Bu dönem toplam ihracatta bir önceki yıla göre 600 milyon dolar civarında bir düşüş gerçekleşmiştir. 2013 yılında ihracatta 10 milyar dolardan fazla hacme sahip ülkeler 2012 yılında olduğu gibi Almanya ve Irak olmuştur. 2012 yılında İran ve BAE'ye yapılan ihracattaki artış bu dönemde korunmuş ve iki ülkeye yapılan ihracatta düşüş gerçekleşmiştir. 2013 yılında dış ticaret, 2012 dış ticaret yapısının tersine bir durum seyretmiştir. Yani ithalatı bir artış olmasına karşın ihracatta bir düşüş gerçekleşmiştir. Bu dönemde AB 28 ülkelerine gerçekleştirilen ihracatta bir artış meydana gelmiş ve toplam ihracatın %42'si, AB 28 ülkeleri ile gerçekleştirilmiştir. Daha önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde ihracattaki ülke yoğunlaşmasının ithalata göre iyi bir seyir izlediğini söylemek mümkündür.

Tablo 3 İthalatta ve İhracatta İlk 15 Ülke ve AB 28 (2013)

İTHALAT				İHRACAT			
ÜLKELER	2013 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	ÜLKELER	2013 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	251.661.250	6,39%	100,00%	Toplam	151.802.637	-0,43%	100,00%
Rusya	25.064.214	-5,86%	9,96%	Almanya	13.702.577	4,41%	9,03%
Çin	24.685.885	15,92%	9,81%	Irak	11.948.905	10,41%	7,87%
Almanya	24.182.422	13,00%	9,61%	İngiltere	8.785.124	1,05%	5,79%
Belirsiz Bölge	13.413.450	6,55%	5,33%	Rusya	6.964.209	4,24%	4,59%
İtalya	12.887.237	-3,44%	5,12%	İtalya	6.718.743	5,42%	4,43%
ABD	12.596.623	-10,86%	5,01%	Fransa	6.376.704	2,87%	4,20%
İran	10.383.217	-13,22%	4,13%	ABD	5.641.170	0,62%	3,72%
İsviçre	9.647.999	123,99%	3,83%	BAE	4.965.630	-39,26%	3,27%
Fransa	8.079.840	-5,94%	3,21%	İspanya	4.334.196	16,59%	2,86%
İspanya	6.417.719	6,54%	2,55%	İran	4.192.511	-57,74%	2,76%
Hindistan	6.367.791	8,97%	2,53%	Çin	3.600.865	27,09%	2,37%
İngiltere	6.281.414	11,58%	2,50%	Hollanda	3.538.043	9,05%	2,33%
Güney Kore	6.088.318	7,57%	2,42%	Mısır	3.200.362	-13,01%	2,11%
BAE	5.384.468	49,71%	2,14%	Suudi Arabistan	3.191.482	-13,20%	2,10%
Ukrayna	4.516.333	2,78%	1,79%	Azerbaycan	2.960.371	14,54%	1,95%
AB 28	92.526.930	5,46%	36,77%	AB 28	64.157.546	6,21%	42,26%

Kaynak: www.trademap.org , 2017 Değerler: 100 USD

Tablo 4'de 2013 yılına ait ithalat ve ihracat ürünler arasında en büyük paya sahip 10 ürün grubu bulunmaktadır. İthalat ürünleri grubunda mineral yakıtlar vd. toplam ithalatın yaklaşık %22'lik kısmını oluşturmaktadır. 2013 yılında mineral yakıt vd. grubunda 4 milyar dolardan fazla bir düşüş gerçekleşmiştir. 55,9 milyar dolarlık mineral yakıt vd. ithalatına karşın, 6,7 milyar dolarlık mineral yakıt vd. ihracatı gerçekleşmiştir. Bu dönemde bir önceki yıl olduğu gibi dış ticaret açığının ürün grubu itibarıyla en büyük payını mineral yakıt vd. grubu oluşturmaktadır. İlk on ürün grubu içerisinde kayda değer başka bir gelişme olmamıştır. Mineral yakıt vd. ile demir ve çelik grubu hariç ilk on ürün grubunun ithalatı bir önceki yıla göre artış göstermiştir.

İhracat ürün grubu incelendiğinde toplam ihracat içinde motorlu kara taşıtları vd. grubunun payı artarak %11,2'lik bir orana ulaşmıştır. 2012 yılında 3 kattan fazla artış gösteren İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd. grubu, bu dönemde %57,1 gibi yüksek bir

oranda düşüş yaşamıştır. Bu dönemde ihracat ürün grubunun ilk onunu oluşturan listedeki sıralar değişmiş olsa da ürün grupları değişmemiştir. Ayrıca ihracat ürün grubunun yoğunlaşma durumunun ithalata göre daha düşük seviyede gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Tablo 4 İthalatta ve İhracatta İlk 10 Ürün Grubu (2013)

İTHALAT ÜRÜNLERİ					İHRACAT ÜRÜNLERİ				
KODU	ÜRÜN GRUBU	2013	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	KODU	ÜRÜN GRUBU	2013	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	Tüm Ürünler	251.661.250	6,39%	100,00%	Toplam	Tüm Ürünler	151.802.637	-0,43%	100,00%
'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	55.917.155	-6,99%	22,22%	'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	17.000.250	12,23%	11,20%
'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	30.156.654	14,59%	11,98%	'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	12.989.247	8,25%	8,56%
'72	Demir ve Çelik	18.690.888	-4,84%	7,43%	'72	Demir ve Çelik	9.918.794	-12,47%	6,53%
'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	17.758.748	9,09%	7,06%	'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	9.544.253	1,83%	6,29%
'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	16.808.266	15,80%	6,68%	'61	Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarı	9.244.940	9,82%	6,09%
'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	16.234.272	90,34%	6,45%	'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	6.998.608	-57,13%	4,61%
'39	Plastik ve Mamulleri	13.881.017	11,00%	5,52%	'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	6.724.654	-12,76%	4,43%
'29	Organik Kimyasal Ürünler	5.314.064	4,93%	2,11%	'73	Demir veya Çelikten Eşya	6.148.046	0,90%	4,05%
'90	Optik Alet, Cihaz vd.	4.558.523	12,40%	1,81%	'62	Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarı	5.714.199	5,21%	3,76%
'30	Eczacılık Ürünleri	4.151.045	3,89%	1,65%	'39	Plastik ve Mamulleri	5.608.724	11,89%	3,69%

Kaynak: www.trademap.org , 2017 Değerler: 100 USD

3.3. 2014 Yılı Dış Ticaret Verileri

2014 yılında mal ticareti yapılan ülkeler Tablo 5’de gösterilmiştir. 2014 yılında toplam mal ticareti 400 milyar dolar civarında gerçekleşmiş olup bir önceki yıla göre ithalatta 10 milyar dolara yakın düşüş gerçekleşmiştir. 2014 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı % 65 civarında gerçekleşerek bir önceki yıla göre 5 puanlık bir iyileşme göstermiştir. Ancak bu dönem de dış ticaret 85 milyar dolar civarında ciddi bir açık vermiştir. İthalat açısından ticari iş ortakları ülkeler bazında incelendiğinde önceki yıllarda olduğu gibi gerçekleşmiştir. Bu dönemde de 3 ülkeden 20’şer milyar dolar, 3 ülkeden de 10’ar milyar dolardan fazla ithalat gerçekleştirilmiştir. Dış ticaret açığının yaklaşık 40 milyar dolarlık kısmı Rusya, Almanya ve Çin’den yapılan ithalatlar dolayısıyla verilmiştir. Öte yandan AB 28 üyelerinin toplam ithalat içindeki payı bir önceki yıldaki gibi yaklaşık %37’dir. Bu dönemde ithalatta en yüksek artış oranı ise Güney Kore’den (%23,98) yapılan ithalatta gerçekleşmiştir. Toplam ithalatta ise bir önceki yıla göre %3,77 düşüş gerçekleşmiştir.

Toplam ihracatta bir önceki yıla göre 6 milyar dolar civarında bir artış gerçekleşmiştir. 2014 yılında ihracatta 10 milyar dolardan fazla hacme sahip ülkeler önceki yıllarda olduğu gibi Almanya ve Irak olmuştur. 10 milyar dolar sınırına yaklaşan diğer bir ülke ise anılan yılda AB üyesi olan İngiltere olmuştur. Almanya’dan gerçekleştirilen ithalatta düşüşe nazaran, ihracatta %10’dan fazla bir artış olmuştur. Bu dönemde AB 28 ülkelerine gerçekleştirilen ihracatta 4 milyar dolardan fazla bir artış meydana gelmiş ve toplam ihracatın

%43'ü AB 28 ülkeleri ile gerçekleştirilmiştir. 2014 yılında ihracattaki ülke yoğunlaşmasının ithalata göre iyi bir seyir izlediğini söylemek mümkündür.

Tablo 5 İthalatta ve İhracatta İlk 15 Ülke ve AB 28 (2014)

İTHALAT				İHRACAT			
ÜLKELER	2014 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	ÜLKELER	2014 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	242.177.117	-3,77%	100%	Toplam	157.610.158	3,83%	100,00%
Rusya	25.288.597	0,90%	10,44%	Almanya	15.147.423	10,54%	9,61%
Çin	24.918.224	0,94%	10,29%	Irak	10.887.826	-8,88%	6,91%
Almanya	22.369.476	-7,50%	9,24%	İngiltere	9.903.172	12,73%	6,28%
Belirsiz Bölge	13.654.033	1,79%	5,64%	İtalya	7.141.112	6,29%	4,53%
ABD	12.727.960	1,04%	5,26%	Fransa	6.467.863	1,43%	4,10%
İtalya	12.059.098	-6,43%	4,98%	ABD	6.342.194	12,43%	4,02%
İran	9.833.290	-5,30%	4,06%	Rusya	5.943.014	-14,66%	3,77%
Fransa	8.122.571	0,53%	3,35%	İspanya	4.749.584	9,58%	3,01%
Güney Kore	7.548.319	23,98%	3,12%	BAE	4.655.710	-6,24%	2,95%
Hindistan	6.898.577	8,34%	2,85%	İran	3.886.190	-7,31%	2,47%
İspanya	6.075.843	-5,33%	2,51%	Hollanda	3.458.689	-2,24%	2,19%
İngiltere	5.932.227	-5,56%	2,45%	Serbest Bölgeler	3.357.884	39,17%	2,13%
İsviçre	4.825.458	-49,98%	1,99%	Mısır	3.297.538	3,04%	2,09%
Ukrayna	4.242.612	-6,06%	1,75%	İsviçre	3.219.481	212,70%	2,04%
Yunanistan	4.043.839	-3,87%	1,67%	Suudi Arabistan	3.047.134	-4,52%	1,93%
AB 28	88.876.775	-4,04%	36,70%	AB 28	68.518.030	6,80%	43,47%

Kaynak: www.trademap.org , 2017 Değerler: 100 USD

Tablo 6'da 2014 yılına ait ithalat ve ihracat ürünler arasında en büyük paya sahip 10 ürün grubu bulunmaktadır. İthalat ürünleri grubunda mineral yakıtlar vd. bir önceki yıla göre düşmüş olmasına karşın toplam ithalatın yaklaşık %22'lik kısmını oluşturmaktadır. 54,9 milyar dolarlık mineral yakıt vd. ithalatına karşın, 6,1 milyar dolarlık mineral yakıt vd. ihracatı gerçekleşmiştir. Bu dönemde bir önceki yıl olduğu gibi dış ticaret açığının ürün grubu itibarıyla en büyük payını, yaklaşık 49 milyar dolarla mineral yakıt vd. grubu oluşturmaktadır. 2014 yılında ithalat ürünleri listesinin ilk onunda değişiklik olmamıştır.

İhracat ürün grubu incelendiğinde toplam ihracat içinde motorlu kara taşıtları vd. grubunun payı ihracatın ortalamasından fazla artarak %11,4'lük bir orana ulaşmıştır. Bu dönemde sadece demir ve çelik grubu ile mineral yakıtlar vd. grubunda bir düşüş olmuş diğer gruplarda ise artış gerçekleşmiştir. İhracat ürün grubunun ilk onunu oluşturan listedeki sıralar değişmiş olsa da ürün grupları değişmemiştir. İhracat ürün grubunun yoğunlaşma durumunda kayda değer bir değişiklik olmamıştır.

Tablo 6 İthalatta ve İhracatta İlk 10 Ürün Grubu (2014)

İTHALAT ÜRÜNLERİ					İHRACAT ÜRÜNLERİ				
KODU	ÜRÜN GRUBU	2014	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	KODU	ÜRÜN GRUBU	2014	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	Tüm Ürünler	242.177.117	-3,77%	100,00%	Toplam	Tüm Ürünler	157.610.158	3,83%	100,00%
'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	54.889.415	-1,84%	22,66%	'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	18.063.448	6,25%	11,46%
'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	28.104.042	-6,81%	11,60%	'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	13.591.126	4,63%	8,62%
'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	17.948.538	1,07%	7,41%	'61	Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarı	10.024.248	8,43%	6,36%
'72	Demir ve Çelik	17.575.890	-5,97%	7,26%	'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	9.692.254	1,55%	6,15%
'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	15.735.932	-6,38%	6,50%	'72	Demir ve Çelik	9.244.173	-6,80%	5,87%
'39	Plastik ve Mamulleri	14.150.792	1,94%	5,84%	'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	7.716.840	10,26%	4,90%
'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	8.120.823	-49,98%	3,35%	'73	Demir veya Çelikten Eşya	6.356.117	3,38%	4,03%
'29	Organik Kimyasal Ürünler	5.833.426	9,77%	2,41%	'62	Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarı	6.232.503	9,07%	3,95%
'90	Optik Alet, Cihaz vd.	4.878.069	7,01%	2,01%	'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	6.111.840	-9,11%	3,88%
'30	Eczacılık Ürünleri	4.428.199	6,68%	1,83%	'39	Plastik ve Mamulleri	6.097.283	8,71%	3,87%

Kaynak: www.trademap.org , 2017 Değerler: 100 USD

3.4. 2015 Yılı Dış Ticaret Verileri

2015 yılında mal ticareti yapılan ülkeler Tablo 7’de gösterilmiştir. 2015 yılında toplam mal ticareti 351 milyar dolar civarında gerçekleşmiş ve bir önceki yıla göre ithalatta 35 milyar dolarlık bir düşüş gerçekleşmiştir. 2015 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yıla göre 4 puanlık artış göstererek % 69’un üzerinde gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığı bir önceki yıla göre 22 milyarlık bir düşüşle 63 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. İthalat açısından ticari iş ortaklarının sıralaması önceki dönemlere göre değişmiştir. Önceki dönemlerde ithalat payının en yüksek olduğu ülke Rusya iken bu dönem Çin olmuştur. 2015 yılı itibariyle 3 ülkeden 20’şer milyar dolar, 2 ülkeden de 10’ar milyar dolardan fazla ithalat gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde dış ticaret açığının yaklaşık 47 milyar dolarlık kısmı Rusya, Almanya ve Çin kaynaklı gerçekleşmiştir. Öte yandan AB 28 üyelerinin toplam ithalat içindeki payı bir önceki yıldaki gibi yaklaşık %38’dir. Tablo 7’de incelenen bütün ülkelerden yapılan ithalatta genel bir düşüş eğilimi gerçekleşmiştir.

Bu dönem toplam ihracatta bir önceki yıla göre 14 milyar dolar civarında bir düşüş meydana gelmiştir. 2015 yılında ihracatta 10 milyar dolardan fazla hacme sahip ülkeler Almanya ve İngiltere olmuştur. Bir önceki yıl 10 milyar dolardan fazla ihracat gerçekleştirilen Irak’a bu dönem %21 oranında düşüşle 8,5 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Bu dönemde AB 28 ülkelerine gerçekleştirilen ihracatta 4,5 milyar dolardan fazla bir düşüş meydana gelmiştir. Toplam ihracatın %44,5’i ise AB 28 ülkeleri ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 7 İthalatta ve İhracatta İlk 15 Ülke ve AB 28 (2015)

İTHALAT				İHRACAT			
ÜLKELER	2015 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	ÜLKELER	2015 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	207.206.509	-14,44%	100,00%	Toplam	143.850.376	-8,73%	100,00%
Çin	24.873.452	-0,18%	12,00%	Almanya	13.418.068	-11,42%	9,33%
Almanya	21.351.984	-4,55%	10,30%	İngiltere	10.557.304	6,61%	7,34%
Rusya	20.399.806	-19,33%	9,85%	Irak	8.550.947	-21,46%	5,94%
ABD	11.128.045	-12,57%	5,37%	İtalya	6.887.902	-3,55%	4,79%
İtalya	10.641.617	-11,75%	5,14%	ABD	6.396.332	0,85%	4,45%
Belirsiz Bölge	9.788.340	-28,31%	4,72%	Fransa	5.850.679	-9,54%	4,07%
Fransa	7.583.968	-6,63%	3,66%	İsviçre	5.680.809	76,45%	3,95%
Güney Kore	7.057.381	-6,50%	3,41%	İspanya	4.742.941	-0,14%	3,30%
İran	6.096.242	-38,00%	2,94%	BAE	4.681.402	0,55%	3,25%
Hindistan	5.613.570	-18,63%	2,71%	İran	3.664.228	-5,71%	2,55%
İspanya	5.588.525	-8,02%	2,70%	Rusya	3.589.464	-39,60%	2,50%
İngiltere	5.541.276	-6,59%	2,67%	Suudi Arabistan	3.472.634	13,96%	2,41%
Ukrayna	3.448.171	-18,73%	1,66%	Hollanda	3.154.943	-8,78%	2,19%
Belçika	3.146.924	-18,56%	1,52%	Mısır	3.124.968	-5,23%	2,17%
Japonya	3.140.255	-1,86%	1,52%	Serbest Bölgeler	2.843.871	-15,31%	1,98%
AB 28	78.671.317	-11,39%	37,97%	AB 28	64.008.566	-6,58%	44,50%

Kaynak: www.trademap.org , 2017 Değerler: 100 USD

Tablo 8’de 2015 yılına ait ithalat ve ihracat ürünleri arasında en büyük paya sahip 10 ürün grubu bulunmaktadır. İthalat ürünleri grubunda mineral yakıtlar vd. bir önceki yıla göre %31 civarında düşüşle, 17 milyar dolar civarında düşmüş olmasına rağmen toplam ithalatın %18’lik kısmını oluşturmaktadır. 37,8 milyar dolarlık mineral yakıt vd. ithalatına karşın, 4.5 milyar dolarlık mineral yakıt vd. ihracatı gerçekleşmiştir. Bu dönemde mineral yakıt vd. grubunun oluşturduğu dış ticaret açığı önceki yıllara göre ciddi oranda düşüş göstererek 33 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Bu dönemde ithalat ürünlerinde ilk on grupta değişiklik olmamıştır. Bu dönemde ithalat ürünleri grubunda yoğunlaşma durumu düşüş göstermiştir.

İhracat ürün grubu incelendiğinde toplam ihracat içinde motorlu kara taşıtları vd. grubu 17 milyar dolarlık payı ile bir önceki yıla göre %3 düşmüş olsa bile bu dönem de ihracat ürünleri grubunda ilk sıradadır. İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd. grubunun %45,96’lık bir artış göstermiş olup bunun dışındaki bütün ürün gruplarında düşüş gerçekleşmiştir. İhracat ürün grubunun ilk onunu oluşturan listedeki sıralar değişmiş olsa da ürün grupları değişmemiştir. İhracat ürün grubunda motorlu kara taşıtları vd. grubunun toplam payı artış göstermiş, bu da yoğunlaşma durumunda olumsuz bir değişime neden olmuştur.

Tablo 8 İthalatta ve İhracatta İlk 10 Ürün Grubu (2015)

İTHALAT ÜRÜNLERİ					İHRACAT ÜRÜNLERİ				
KODU	ÜRÜN GRUBU	2015	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	KODU	ÜRÜN GRUBU	2015	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	Tüm Ürünler	207.206.509	-14,44%	100,00%	Toplam	Tüm Ürünler	143.850.376	-8,73%	100,00%
'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	37.841.435	-31,06%	18,26%	'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	17.463.564	-3,32%	12,14%
'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	25.559.533	-9,05%	12,34%	'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	12.333.803	-9,25%	8,57%
'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	17.637.675	-1,73%	8,51%	'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	11.263.517	45,96%	7,83%
'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	17.543.624	11,49%	8,47%	'61	Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarı	8.928.097	-10,93%	6,21%
'72	Demir ve Çelik	14.775.094	-15,94%	7,13%	'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	8.280.121	-14,57%	5,76%
'39	Plastik ve Mamulleri	12.268.272	-13,30%	5,92%	'72	Demir ve Çelik	6.556.743	-29,07%	4,56%
'29	Organik Kimyasal Ürünler	4.715.471	-19,16%	2,28%	'62	Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarı	5.917.103	-5,06%	4,11%
'90	Optik Alet, Cihaz vd.	4.621.115	-5,27%	2,23%	'73	Demir veya Çelikten Eşya	5.465.810	-14,01%	3,80%
'30	Eczacılık Ürünleri	4.296.440	-2,98%	2,07%	'39	Plastik ve Mamulleri	5.358.854	-12,11%	3,73%
'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	4.183.470	-48,48%	2,02%	'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	4.518.440	-26,07%	3,14%

Kaynak: www.trademapp.org , 2017 Değerler: 100 USD

3.5. 2016 Yılı Dış Ticaret Verileri

2016 yılında mal ticareti yapılan ülkeler Tablo 9’da gösterilmiştir. 2016 yılında toplam mal ticareti 341 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. İthalat bir önceki yıla göre 10 milyar dolar düşüş göstermiştir. Bu durumda incelenen yıllar içerisinde en düşük ithalatın 198,6 milyar dolarla, 2016 senesinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. İhracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yıla göre 3 puanlık artış göstererek % 72 civarında gerçekleşmiştir. İncelenen yıllar itibariyle ihracatın ithalatı karşılama oranının en yüksek olduğu dönem 2016 yılı olmuştur. Dış ticaret açığı bir önceki yıla göre 7 milyar dolarlık düşüşle 56 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. İthalat açısından en büyük paya sahip 3 ülkenin sıralaması 2015 yılındaki şekilde gerçekleşmiş olmasına rağmen Rusya’nın payında önemli oranda bir düşüş gerçekleşmiştir. 2015 yılına oranla Rusya’dan yapılan ithalat %25 oranında düşüş göstermiş ve 15 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Böylece incelenen yıllar içerisinde Rusya’dan yapılan ithalatın en düşük seviyede olduğu yıl 2016 olmuştur. Ayrıca, Rusya’dan gerçekleşen ithalat; 2012, 2013, 2014 yıllarına göre 10’ar milyar dolar civarında, 2015 yılına göre 5 milyar dolar civarında düşüş göstermiştir. Her ne kadar Rusya’dan gerçekleştirdiğimiz ithalatta düşüş olsa da başta Çin olmak üzere, Almanya’dan gerçekleştirilen ithalat rakamları oldukça yüksek seyretmiştir. 2016 yılı itibariyle 2 ülkeden 20’şer milyar dolar, 3 ülkeden de 10’ar milyar dolardan fazla ithalat gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde dış ticaret açığının yaklaşık 44 milyar dolarlık kısmı Rusya, Almanya ve Çin kaynaklı gerçekleşmiştir. Yani dış ticaret açığının oldukça büyük kısmının sadece 3 ülkeye verildiğini söylemek mümkündür. Öte yandan AB 28 üyelerinin toplam ithalat içindeki payı bir önceki yıla yakın biçimde yaklaşık %37 şeklinde gerçekleşmiştir.

Bu dönem toplam ihracatta bir önceki yıla göre %0,86’lık bir düşüşle, 1,2 milyar dolar civarında bir kayıp yaşanmıştır. 2016 yılında ihracatta 10 milyar dolardan fazla hacme sahip ülkeler bir önceki yıl olduğu gibi Almanya ve İngiltere olmuştur. Bu dönemde AB 28 ülkelerine gerçekleştirilen ihracatta 4,5 milyar dolar civarında bir artıştan söz etmek

mümkündür. İncelenen ülkeler içerisinde AB 28 üyesi bütün ülkelere yapılan ihracatta artış meydana gelmiştir. Böylece, Toplam ihracatın %48'e yakını AB 28 ülkeleri ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 9 İthalatta ve İhracatta İlk 15 Ülke ve AB 28 (2016)

İTHALAT				İHRACAT			
ÜLKELER	2016 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	ÜLKELER	2016 (\$)	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	198.601.934	-4,15%	100,00%	Toplam	142.606.247	-0,86%	100,00%
Çin	25.440.454	2,28%	12,81%	Almanya	14.004.848	4,37%	9,82%
Almanya	21.473.789	0,57%	10,81%	İngiltere	11.690.650	10,74%	8,20%
Rusya	15.160.961	-25,68%	7,63%	Irak	7.640.287	-10,65%	5,36%
ABD	10.867.495	-2,34%	5,47%	İtalya	7.583.132	10,09%	5,32%
İtalya	10.220.724	-3,96%	5,15%	ABD	6.627.763	3,62%	4,65%
Fransa	7.364.555	-2,89%	3,71%	Fransa	6.027.992	3,03%	4,23%
Belirsiz Bölge	6.765.084	-30,89%	3,41%	BAE	5.406.224	15,48%	3,79%
Güney Kore	6.384.206	-9,54%	3,21%	İspanya	4.993.383	5,28%	3,50%
Hindistan	5.757.156	2,56%	2,90%	İran	4.968.851	35,60%	3,48%
İspanya	5.678.903	1,62%	2,86%	Hollanda	3.589.553	13,78%	2,52%
İngiltere	5.320.624	-3,98%	2,68%	Arabistan	3.174.965	-8,57%	2,23%
İran	4.699.777	-22,91%	2,37%	İsrail	2.956.451	9,57%	2,07%
Japonya	3.943.602	25,58%	1,99%	Mısır	2.733.143	-12,54%	1,92%
BAE	3.701.152	84,26%	1,86%	Bölgeler	2.698.248	-5,12%	1,89%
Polonya	3.244.197	8,95%	1,63%	İsviçre	2.680.909	-52,81%	1,88%
AB 28	77.502.923	-1,49%	39,02%	AB 28	68.347.694	6,78%	47,93%

Kaynak: www.trademap.org , 2017 Değerler: 100 USD

Tablo 10'da 2016 yılına ait ithalat ve ihracat ürünleri arasında en büyük paya sahip 10 ürün grubu bulunmaktadır. İthalat ürünleri grubunda mineral yakıtlar vd. bir önceki yıla göre %28 civarında düşüşle, 10 milyar dolardan fazla azalmıştır. Böylece ithalat ürünleri grubu içerisinde % 13,7'lik bir payla 2. sırada yer almaktadır. İlk sırayı ise mineral yakıtlar vd. grubuyla neredeyse aynı paya sahip makine, mekanik cihazlar vd. grubu almıştır. Ancak buna rağmen dış ticaret açığındaki en büyük paya sahip ürün grubu mineral yakıt vd. grubudur. Bu dönemde mineral yakıt vd. grubunun oluşturduğu dış ticaret açığı 24 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Bu dönemde ilk on ithalat ürünü içerisinde eczacılık ürünlerinin yerini alan hava taşıtları vd. grubu eklenmiştir. Bu dönemde ithalat ürünleri grubunda yoğunlaşma durumu önceki yıllara göre düşüş göstermiştir.

İhracat ürün grubu incelendiğinde toplam ihracat içinde motorlu kara taşıtları vd. grubu bir önceki yıla göre %14'e yakın bir oranda artış göstererek, 20 milyar dolar civarında gerçekleşerek ihracat ürünleri grubunda ilk sıradadır. Bu dönemde ilk on ihracat grubunda değişiklik gerçekleşmiştir. Daha önce ilk on içerisinde yer alan mineral yakıt vd. grubunun yerine, yenilen meyveler vd. grubu yer almıştır. İhracat ürün grubunda motorlu kara taşıtları vd. grubunun toplam payı artış gösterse de, yoğunlaşma durumunda kayda değer bir değişiklik olmamıştır.

Tablo 10 İthalatta ve İhracatta İlk 10 Ürün Grubu (2016)

İTHALAT ÜRÜNLERİ					İHRACAT ÜRÜNLERİ				
KODU	ÜRÜN GRUBU	2016	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI	KODU	ÜRÜN GRUBU	2016	DEĞİŞİM ORANI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAYI
Toplam	Tüm Ürünler	198.601.934	-4,15%	100,00%	Toplam	Tüm Ürünler	142.606.247	-0,86%	100,00%
'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	27.296.283	6,79%	13,74%	'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	19.804.384	13,40%	13,89%
'27	Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar vd.	27.155.187	-28,24%	13,67%	'84	Makine, Mekanik Cihazlar vd.	12.405.009	0,58%	8,70%
'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	20.134.976	14,16%	10,14%	'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	12.176.573	8,11%	8,54%
'87	Motorlu Kara Taşıtları vd.	17.840.604	1,69%	8,98%	'61	Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarı	8.855.609	-0,81%	6,21%
'72	Demir ve Çelik	12.575.455	-14,89%	6,33%	'85	Elektrikli Makine ve Cihazlar vd.	7.778.954	-6,05%	5,45%
'39	Plastik ve Mamulleri	11.627.786	-5,22%	5,85%	'72	Demir ve Çelik	6.187.046	-5,64%	4,34%
'71	İnci, Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taş vd.	7.204.353	72,21%	3,63%	'62	Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarı	5.928.894	0,20%	4,16%
'90	Optik Alet, Cihaz vd.	4.632.094	0,24%	2,33%	'39	Plastik ve Mamulleri	5.027.828	-6,18%	3,53%
'29	Organik Kimyasal Ürünler	4.359.305	-7,55%	2,19%	'73	Demir veya Çelikten Eşya	4.967.680	-9,11%	3,48%
'88	Hava Taşıtları vd.	4.310.417	12,54%	2,17%	'08	Yenilen Meyveler vd.	3.873.872	-11,06%	2,72%

Kaynak: www.trademap.org, 2017 Değerler: 100 USD

4. Dış Ticarete Ülke ve Ürün Bazlı Yoğunlaşma (2012-2016)

Yoğunlaşma, az sayıdaki firmanın, şirketin, ülkenin; toplam satış, toplam sermaye veya toplam istihdamda büyük bir ekonomik aktivite oranına sahip olduğunu ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, bir yapının yoğunlaşma derecesi, o yapıdaki birimlerin sayısına ve o yapıya ait ekonomik kaynak ve faaliyetler toplamının yapıyı oluşturan birimler arasındaki dağılımına bağlıdır (Yıldırım vd. 2016: 38). Yoğunlaşma içerisinde temel olarak 4 farklı kavram bulunmaktadır.

İlk kavram toplam yoğunlaşmadır. Buna göre, göreceli büyük yapıya sahip kurumların, işletmelerin veya ülkelerin ilgili alandaki konumunu ölçer. Bu durum, ekonomi, sosyoloji ve siyaset bilimlerinde kullanılabilecek ekonomik-politik güç ile ilgili teoriler bağlamında önem taşır. İkinci kavram endüstri ve pazar yoğunlaşmasıdır. Endüstri ve pazar yoğunlaşması sonucu kaynaklar adaletsiz dağılır ve ekonomik performans bu durumdan olumsuz biçimde etkilenir. Ayrıca bu durum tekellerin varlığını gösterir. Üçüncü kavram alıcı yoğunlaşmasıdır. Alıcı yoğunlaşmasında belirli bir ürünün büyük bir yüzdesinin nispeten az sayıda alıcı tarafından satın alındığı tanımlanmaktadır. Bu durum en uç örneği, bir malın veya hizmetin tek bir alıcısının olduğu monopson durumlarıdır. Dördüncü kavram mülkiyet yoğunlaşmasıdır. Buna göre, borsada işlem gören hisse senetlerinin geniş veya dar bir kitlede olup olmadığı ile ilgilidir (OECD: 24)

Çalışmada kullanılacak materyal Dünya Ticaret Örgütü tarafından sunulan dünya dış ticaret verilerinden derlenen, Türkiye'nin dış ticaret verileridir. Çalışmanın evreni 3. bölümde incelendiği üzere 2012-2016 yıllarını kapsayan dönemde gerçekleştirilen ithalat ve ihracat yapılan ülkeler ile ithalat ve ihracat ürün gruplarından oluşmaktadır. Ancak, örnekleme 3. Bölümde incelenenden daha büyük bir kümedir. Yapılan analiz sonucu elde edilen bulguların daha gerçekçi sonuçlar vermesi için örneklem kümesi daha geniş tutulmuştur.

Çalışmanın örnekleme ise dış ticaret yapılan ülkeler açısından 1 milyar dolardan fazla ithalat/ihracat yapılan ülkeler ile 1 milyar dolardan fazla ithalatı/ihracatı yapılan ürün grupları

olarak belirlenmiştir. Uygulanan bu kıstasla çalışmada ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yani, örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler örneklem kümesine alınmaktadır (Büyüköztürk, 2008: 91).

Farklı özellikler taşıyan piyasalarda gerçekleşen yoğunlaşma düzeylerinin hesaplanmasında kullanılabilecek ideal bir yöntem üzerinde uzlaşa sağlanamamıştır. Bununla birlikte değişik yoğunlaşma ölçütleri arasında geniş seçme olanağı bulunmaktadır (Yıldırım vd. 2016: 38). Ancak teorik literatürde en yaygın olarak ele alınan ve genellikle de diğer yoğunlaşma ölçütleri açısından bir kıyaslama yöntemi olan yöntem Herfindahl-Hirschman İndeksidir (HHI) (Biker and Haaf, 2002: 7).

HHI ilk kez Hircman tarafından 1945'te geliştirilmiş, daha sonra Herfindahl tarafından bağımsız olarak formüle edilmiştir (Yıldırım vd. 2016: 41). Çalışmada ülke ve ürün yoğunlaşma oranlarının hesaplanmasında HHI'den yararlanılmıştır. HHI, mal ve hizmet piyasalarında yoğunlaşma oranının ölçülmesinde yaygın olarak kullanılmakta olup, ithalat ya da ihracat yapılan ülkelerin veya ithalat ve ihracat ürünlerinin pazar paylarının karelerinin toplanması suretiyle hesaplanmaktadır. HHI değerinin artması, ülke sayısının giderek azalması ya da ülke sayısı çok olsa bile, ticaretin bazı ülkelere toplulaştığı şeklinde yorumlanmaktadır. Diğer bir deyişle HHI'nın küçük olması, ticaret yapılan ülke çeşitliliği ve ürün çeşitliliği açısından zenginliğe işaret etmektedir (Yükseler ve Türkan, 2006: 46).

Bu indeks, yoğunlaşma oranı hesaplanacak tüm birimlerin toplamdaki paylarının kareleri toplamı olarak tanımlanabilir ve aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanır:

Denklem 1

$$HHI = \sum_{i=1}^N S_i^2$$

HHI: Herfindahl-Hirschman İndeks Değeri

Pi: Fasil Veya Ülkenin Payı

N birim sayısı olmak üzere indeks $1/N \leq HHI \leq 1$ değer aralığında bulunur. Tek bir birim için hesaplandığında indeks değeri 1'dir. Tüm birimler eşit dağılmış ise, indeks en küçük değer olan $1/n$ bulunur. İndeks, zaman boyutu içerisinde her birimin dağılımdaki paylarının değişikliklerini göstermekle birlikte, tüm dağılımı hesaba kattığı ve birim sayısındaki değişikliklere duyarlı olduğu için iyi bir ölçüttür (DİE, 2003: VI).

Uygulamada HHI değerinin 0,01'den küçük olduğu durumlarda tam rekabetin (düşük derecede yoğunlaşma), 0,01 – 0,18 arasında olduğu durumlarda monopolcü rekabetin (orta derecede yoğunlaşma), 0,18 - 1 arasında olduğu durumlarda oligopol rekabetin (yüksek derecede yoğunlaşma) (Polat, 2007: 100), HHI değerinin 1 olduğu durumlarda monopol bir yapının (tam yoğunlaşma) olduğunu söylemek mümkündür.

Yapılan analiz sonucu ithalat ve ihracattaki yoğunlaşma oranı ve diğer bilgiler Tablo 11'de gösterilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre ithalat her yıl yoğunlaşma oranı 0,05 olarak gerçekleşmiştir. Yani ithalat açısından orta derece bir yoğunlaşma olduğunu söylemek mümkündür. Tabloda ülke sayısı başlığı altında gösterilen ülke sayıları 1 milyar doların üzerinde ithalat yapılan ülkelerdir. Her yıl yaklaşık 40 ülkeden 1 milyar dolardan fazla ithalat

gerçekleştiğini ve toplam ithalatın %90'ından fazlasının yaklaşık bu 40 ülkeden yapıldığını söylemek mümkündür.

Bu 5 yıllık dönemde 1 milyar dolardan fazla ihracat yapılan ülke ortalaması 33'dür. Her dönem toplam ihracatın %80'inden fazlası bu ülkelere yönelmiştir. Ancak 2012 ve 2013 yıllarında 35 ülkeye 1 milyar dolardan fazla ihracat yapılırken bu rakam giderek düşmüştür. Benzer bir seyir bu ülkelerin toplam ihracat içindeki paylarında gözlenmektedir. 1 milyar dolardan fazla ihracat yapılan ülkelerin toplam payı 2012 yılından itibaren düşme trendine girmiştir. Yoğunlaşma oranı ithalata göre daha düşük bir seyir izlemiş ancak 2016 yılında yoğunlaşma oranında artış gerçekleşmiştir. Tablo 11'de ülkeler bağımsız biçimde ele alınarak analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 11

İTHALAT				İHRACAT			
YIL	ÜLKE SAYISI**	TOPLAM İTHALATIN %	YOĞUNLAŞMA ORANI	YIL	ÜLKE SAYISI*	TOPLAM İHRACATIN %	YOĞUNLAŞMA ORANI
2012	39	0,91	0,05	2012	35	0,84	0,03
2013	44	0,93	0,05	2013	35	0,82	0,03
2014	42	0,93	0,05	2014	34	0,82	0,03
2015	38	0,9	0,05	2015	32	0,81	0,03
2016	39	0,9	0,05	2016	29	0,8	0,04

** Belirsiz Bölgeyi ve Serbest Bölgeleri ülke sayısına dahil edilmiştir.

* Serbest Bölgeler ülke sayısına dahil edilmiştir.

Tablo 12, yukarıdaki tabloda olduğu gibi ithalat ve ihracatta yoğunlaşma oranlarını göstermektedir. Ancak, Tablo 12 için hesaplama yapılırken AB 28 üyesi ülkeler tek küme de ele alınmıştır. Bu durumda incelenen yıllarda ortalama 24+AB 28 ülkelerinden 1 milyar dolardan fazla ithalat yapılmıştır. İthalat yapılan ülke sayısı dalgalı bir seyir izlemektedir. Bu ülkelerden yapılan ithalat, neredeyse toplam ithalatın tamamını oluşturmaktadır. Yapılan analizde AB 28 üyesi ülkeler tek bir ithalatçı ülke olarak değerlendirildiğinde yoğunlaşma oranında ciddi bir artış meydana gelmektedir. Özellikle 2015 ve 2016 yıllarında yüksek derecede yoğunlaşma oranı gerçekleştiği görülmektedir.

Aynı yöntemle ihracat yapılan ülkeler incelendiğinde 1 milyar dolardan fazla ihracat yapılan ülke sayısı ortalama 20+AB 28 şeklinde gerçekleşmiştir. 2012 yılında ihracat yapılan ülke sayısı 22+AB 28'ken, genel bir düşüş trendine girerek 2016 yılında 18+AB 28 ülke şeklinde gerçekleşmiştir. İhracat yapılan ülkeler için hesaplanan yoğunlaşma oranları ithalata göre daha yüksek bir seyir izlemiştir. 2012 yılından itibaren gerçekleşen yüksek derecede yoğunlaşma oranı her sene daha da artmış, 2016 yılında ise en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Bu durum yeni ihracat pazarlarının bulunamadığını ve mevcut pazarlara bağımlılığın arttığını göstermektedir.

Tablo 12

İTHALAT				İHRACAT			
YIL	ÜLKE SAYISI**	TOPLAM İTHALATIN %	YOĞUNLAŞMA ORANI	YIL	ÜLKE SAYISI*	TOPLAM İHRACATIN %	YOĞUNLAŞMA ORANI
2012	23+AB	0,93	0,17	2012	22+AB	0,89	0,18
2013	27+AB	0,95	0,17	2013	21+AB	0,88	0,19
2014	25+AB	0,94	0,17	2014	19+AB	0,87	0,2
2015	22+AB	0,93	0,18	2015	19+AB	0,87	0,21
2016	24+AB	0,93	0,18	2016	18+AB	0,87	0,24

** Belirsiz Bölgeyi ve Serbest Bölgeleri ülke sayısına dahil edilmiştir.

* Serbest Bölgeler ülke sayısına dahil edilmiştir.

Tablo 13’de ithalat ve ihracat ürün grupları incelenmiştir. Belirlenen örneklem kısıtı bu analizde de uygulanmış ve 1 milyar doların altındaki ürün grupları incelemeye dahil edilmemiştir. İthalatta, ürün grubu adedi ve toplam içindeki pay azalan bir seyir izlemiştir. İthalat ürün gruplarında 2012 yılında yoğunlaşma oranı diğer dönemlerden daha yüksek bir düzeyde gerçekleştirmiş, ancak yoğunlaşma düzeyi yıllar itibariyle düşme eğilimine girmiştir. Yoğunlaşma oranının düşmesinin önemli etkenlerinden birisi mineral yakıt vd. grubunda gerçekleşen değişimdir. 2012 yılında 60 milyar dolardan fazla gerçekleşen mineral yakıt vd. grubu ithalatı ilgili yıllar itibariyle sürekli düşerek 2016 yılında 2012 yılına göre %50’den fazla bir kayıp yaşamıştır. Gerçekleşen bu düşüş yoğunlaşma oranına olumlu yansımış ve 2016 yılında yoğunlaşma oranı 0,07 olarak gerçekleşmiştir. İncelenen yıllar itibariyle ithalat ürünlerinde azalan bir seyirle orta derece bir yoğunlaşma gerçekleşmiştir.

İhracat ürün grubu incelendiğinde ürün grubu adedi dalgalı bir seyir izlemiş olup toplam içindeki pay da benzer bir şekilde hareket etmiştir. İhracat ürün grubu yoğunlaşması oranlarında 2012 yılında gösteren inci, kıymetli ve yarı kıymetli taş vd. grubu ve motorlu kara taşıtları vd. grubunun, 2015 ve 2016 yıllarında motorlu kara taşıtları vd. grubunun payının toplam ihracat ürünleri içerisinde yüksek olması yoğunlaşma oranını olumsuz etkilemiş; yoğunlaşma oranı 0,05 olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu olumsuz değişimlere rağmen yoğunlaşma oranı ortalaması ithalat ürünleri ortalamasına nazaran daha iyi bir seyir izlemiştir.

Tablo 13

İTHALAT				İHRACAT			
YIL	ÜRÜN GRUBU ADETİ	TOPLAM İÇİNDEKİ %	YOĞUNLAŞMA ORANI	YIL	ÜRÜN GRUBU ADETİ	TOPLAM İÇİNDEKİ %	YOĞUNLAŞMA ORANI
2012	33	0,92	0,1	2012	30	0,87	0,05
2013	32	0,92	0,09	2013	33	0,84	0,04
2014	32	0,91	0,09	2014	37	0,89	0,04
2015	31	0,9	0,08	2015	31	0,85	0,05
2016	31	0,9	0,07	2016	30	0,85	0,05

5. Sonuç

Türkiye'nin geçmişten günümüze en büyük ekonomik problemlerinden birisi dış ticaret açıklarıdır. Türkiye, 1947 yılından bu yana süregelen kronik hale gelmiş şekilde dış ticaret açığı vermektedir. 70 yıllık bu süreçte uygulanan 4 farklı ekonomik modelin hiçbirisi verilen dış ticaret açıklarına çözüm olamamıştır. Çalışmada incelenen yıllar itibariyle de her dönem dış ticaret açığı verilmiş ve 5 yıllık bu süreçte dış ticaret açıkları toplamı 390 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. İhracatın, ithalata olan bağımlılığı ve enerji ihtiyacındaki girdilerin ithalat yolu ile karşılanması dış ticaret açıklarında önemli bir rol oynamaktadır.

İncelenen yıllar itibariyle Türkiye'nin enerji hammaddeleri grubu olan mineral yakıt vd. grubu ithalatlarında ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bu durum Türkiye'nin dış ticaret açıkları ve dış ticaret yoğunlaşması üzerine olumlu bir şekilde yansımıştır. 2012-2016 yılları arasında, ithalat yapılan ülkeler açısından düşük derecede yoğunlaşma yaşanırken, AB 28 ülkelerinin bir bütün olarak hesaba katıldığı durumda yoğunlaşma oranının yüksek olduğu gözlenmektedir. Benzer durum ihracat açısından da gerçekleşmiştir. AB 28 ülkelerinin bir bütün olarak hesaba katıldığı durumda ihracat yoğunlaşma oranının yüksek olduğu ve gittikçe yükselen bir seyir izlediği tespit edilmiştir. Öte yandan, Çin'in ithalat içindeki payının gittikçe artması hem dış ticaret açığına olumsuz yönde yansımakta hem de yerel üreticileri rekabet edemez bir duruma getirmektedir.

Türkiye'de ihracatın daha verimli ve düzenli devam edebilmesi için ihracatta pazar çeşitliliğinin artırılması gerekmektedir. Ülkelerin tek tek ele alındığı yoğunlaşma analizinde pazar çeşitliliğinin sağlandığı görülmektedir. Ancak AB 28 üyeleri tek bir pazar olarak kabul edildiğinde yüksek yoğunlaşma oranı, Türkiye açısından hem ekonomik hem de siyasi açıdan çözüm gerektiren bir problemdir. Türkiye'nin, Avrupa Birliği tarafından Gümrük Birliği'ne ilişkin tehdide varan açıklamalarının olduğu bir süreçte ihracat pazarlarını genişletmesi Türkiye ekonomisi ve Türkiye'nin belirlediği ekonomik hedefler açısından büyük önem arz etmektedir. Ancak, Türkiye'nin Gümrük Birliği üyeliği nedeniyle AB'nin dış ticaret rejimine uyumlu olunma zorunluluğu, Türkiye'nin dış ticaret politikaları üzerinde sınırlayıcı etkiler yaratmaktadır (TİM, 2015: 126). Dolayısıyla,

Türkiye'nin ihracatta gelişme gösterebilmesinde önem arz eden diğer bir husus ileri teknoloji ürünlerin üretimini gerçekleştirebilmesidir. Günümüz bilgi ekonomisinde ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri ihraç malları içerisinde sanayi ürünlerinin çeşit ve miktarından ziyade ileri teknoloji ürünü olup olmadığına göre belirlenmektedir. Bunu başarmanın en önemli yolu ise başta bilişim ve enerji olmak üzere katma değeri yüksek sektörlerle yatırım yapmak ve Ar-Ge harcamalarına gereken önemi vermekten geçmektedir (Yıldırım, 2004: 109).

Yapılan bu çalışma; ürün alt gruplarındaki yoğunlaşmayı, ürün gruplarındaki ülke yoğunlaşmasını, diğer ülkelerin dış ticaret yoğunlaşma oranları ile Türkiye'nin yoğunlaşma oranlarının karşılaştırılması, belirlenen sektörlerdeki üretici, ihracatçı ve/veya ithalatçı firmaların yoğunlaşma oranlarının ve sermaye yapılarının, ülke veya ürün bazlı yoğunlaşma durumlarının nedenlerinin ve/veya Türkiye açısından potansiyel yeni pazarların araştırılması yönünde genişletilebilir.

Kaynakça

- Babacan, Mehmet. (2011). Türkiye'nin Yeni Dış Ticaret Paradigması. Türkiye'nin Yeni Dış Ticaret Paradigması. 2000'li Yıllar Türkiye'de Ekonomi ve Sosyal Politikalar, ed. Erdal Tanas Karagöl, Meydan Yayıncılık.
- BAKA – Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (2014). Batı Akdeniz Dış Ticaret Analizi 2002-2013. Yayın No: 2015/103.

- Bikker, Jacob A. ve Haaf, Katharina. (2002). Measures of Competition and Concentration in the Banking Industry: A Review of the Literature. Economic & Financial Modelling.
- Büyüköztürk, Şener. Çakmak Kılıç, Ebru. Akgün, Özcan E. Karadeniz, Şirin ve Demirel, Funda. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Akademi. Ankara.
- Demirbaş, Muzaffer. (2003). 1980 Dönüşümünün İhracat ve İthalat Üzerindeki Etkisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 2, Elazığ.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE). (2003). Dış Ticarete Yoğunlaşma Concentration in Foreign Trade 2003. Yayın No: 2933.
- Ertuna, Özer. (2004). 1923'ten Bugüne Türkiye Ekonomisi ve 2023'e Doğru Hedefler. Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 21.
- Eşiyok, Ali. (2013). Türkiye İmalat Sanayinin Teknolojik Yapısı: Sürdürülebilir Mi?, İktisat ve Toplum Dergisi. Sayı: 31-32.
- Gürsoy, Yaser. (2011). Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi. Ekin Basım Yayın Dağıtım. Bursa.
- İstanbul Ticaret Odası (İTO). (1989). Cumhuriyet'ten Bu Yana Türkiye Ekonomisinin Gelişimi ve Geleceğe Bakış. Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri.
- Hatipler, Mustafa. (2012). Türkiye - AB Gümrük Birliği Antlaşması ve Antlaşmanın Türkiye Ekonomisine Etkileri. Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 29. Celalabat – Kırgızistan.
- Hepaktan, C. Erdem. (2008). Türkiye'nin Dönüşüm Sürecinde Dış Ticaret Politikaları. 2. Ulusal İktisat Kongresi. İzmir.
- Karakaş, Adem ve Karakaş D. Nur. (2012). Bölgesel Ekonomik Güç Merkezi Olma Yolunda Türkiye'nin Dış Ticaretinin Karşılaştırmalı Görünümü: Yenidünya Düzeninde Yeni Cazibe Merkezi (Mi?). Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt: 3, Sayı: 3.
- Kepenek, Yakup. (2017). Türkiye Ekonomisi. Remzi Kitabevi. İstanbul.
- Koçtürk, Murat ve Gölalan, Meryem. (2010). 1923-1950 Türkiye Ekonomisinin Yapısal Analizi. Üçüncü Sektör Kooperatifçilik, 45, 2.
- Manisalı, Erol. (2009). Türkiye'nin Askersiz İşgali Gümrük Birliği. Cumhuriyet Kitapları. İstanbul.
- Mızrak, Zekeriya. (2004). Türkiye Dış Ticaretinin Gelişim Serüveni. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi. Cilt: 7, Sayı: 1-2
- OECD. Glossary of Industrial Organisation Economics And Competition Law. <http://www.oecd.org/regreform/sectors/2376087.pdf>
- Özdemir, Ünal. Yiğit, Güzin Kantürk ve Oral, Muhammed. (2016). Cumhuriyetten Günümüze Ekonomi Politikaları Bağlamında Türk Dış Ticaretinin Gelişimi. Doğu Coğrafya Dergisi. Cilt: 21, Sayı: 35.
- Özsoylu, Ahmet Fazıl. (2016). Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim. Karahan Kitabevi. Adana.
- Parasız, İlker. (2003). Türkiye Ekonomisi. Ezgi Kitabevi. Bursa.
- Polat, Çetin. (2007). Yoğunlaşma ve Piyasa Yapısı İlişkisi Çerçevesinde Türk Çimento Sektörünün Yapısal Analizi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 7, Sayı: 2.
- Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM). (2015). Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu.

- Yıldırım, Kemal vd. (2016). Endüstriyel Ekonomi. Ed: Yıldırım, Kemal. Nisan Kitabevi. Eskişehir.
- Yıldırım, Süreyya. (2004). Bilgi Ekonomisi ve Bilgi Ekonomisinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 7, Sayı: 12.
- Yükseler, Zafer ve Türkan, Ercan. (2006). Türkiye'nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm: Küresel Yönelimler ve Yansımalar. TÜSİAD-Koç Üniversitesi. Ekonomik Araştırma Forumu. http://eaf.ku.edu.tr/calisma_raporlari

www.trademap.org